

Historici a minulost

Bedřich Loewenstein ve svém „autorském dovětku“ (sám jej označuje za „sebekritický“, což ovšem moc neplatí) říká, že „historici minulost nekonstruují, i když nemají před sebou neutrální objekt zvaný minulost, a výsledek bádání závisí i na našem způsobu tázání“. To je polopravda, těžící z nepozornosti těch, kdo to čtou. Kdyby opravdu platilo, že historici minulost nekonstruují, pak je třeba se tázat: a kde se tedy minulost vlastně bere? Vždyť minulost vlastně „není“ – proto se o ní mluví jako o „minulé“, kdysi proběhlé, ale dnes už „nejsoucí“! Z minulosti pozůstávají různé relikty, předměty, písemné záznamy, obrazy a obrázky (dnes už i magnetofonové a jiné nahrávky nebo natočené filmy apod.). Ale sama minulost je pryč; to, co z ní zůstává, je přítomné, protože díky různým „materiálům“ přetrválo. A na základě těchto materiálů je možné postavit, sestavit, konstruovat jakýsi celkovější obraz té nebo oné události jakožto části toho, co se kdysi stalo, ale co samo bylo „obklopeno“ mnoha jinými událostmi a spolu s nimi se podílelo na tom, co tehdy „bylo“, ale dnes už není. Takže ono Loewensteinova polopravda je založena na dvojím omylu: především na tom, že historici minulost nekonstruují. Ta mylnost a to odvádění pozornosti od podstatného spočívá v tom, že ovšem minulost jako to, co kdysi proběhlo a skončilo, ale dál už není, nejen historici, ale vůbec nikdo nemůže ovlivňovat dodatečně tak, aby to tehdy bylo proběhlo jinak. Tato kdysi byvší minulost proběhla a odplynula, a tu ovšem nejen historici, ale vůbec nikdo nemůže dodatečně, tj. dozadu změnit tak, aby opravdu byla jiná než skutečně byla. Ale to, co historici „popisují“, co „interpretují“ a „líčí“ jako aktuálně míněnou skutečnost, není ona již nejsoucí minulost, nýbrž aktuálně dnes a tím či oním historikem líčená a interpretovaná „historie“, tedy dnešní líčení, jak to (prý) tehdy bylo. A pokud se historik nechce omezit na překládání oněch relikťů, které nám z oné minulosti zbyly, musí je nějak dávat do souvislostí (v nichž momentálně už nejsou), musí je zařadit a interpretovat – tedy jinak řečeno, musí z nich stavět svou konstrukci minulosti, a musí (měl by) to dělat tak, aby jeho konstrukci neodporoval žádný z oněch relikťů, které po kdysi skutečné minulost zbyly.

(Písek, 121227-1.)